

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 035.051.124
Львівського національного університету
імені Івана Франка*

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук,
доцента Коваленка Анатолія Сергійовича
на дисертацію **Паламарчука Віктора Аркадійовича**
**«Українська гітарна творчість та виконавство середини ХІХ –
початку ХХ ст.: історико-генетичний та творчо-особистісний аналіз»,**
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Актуальність теми.

Сучасний етап розвитку музичного виконавства в Україні спрямований на відновлення національних традицій та актуалізацію кращих надбань вітчизняних композиторів. Інтеграційні процеси українського музичного мистецтва у світовий простір доводять необхідність глибокого вивчення історії та практики вітчизняного музикознавства. Важливість самоідентифікації українського суспільства помітна у діяльності різних освітніх галузях.

Популярності класичної гітари у виконавському та освітньому середовищах на початку ХХІ ст. передує складний період становлення виконавського мистецтва на цьому музичному інструменті. Аналіз галузевої літератури дозволяє констатувати, що гітарне мистецтво у країнах Західної Європи має значне історичне підґрунтя та виконавські традиції. На території сучасної України період ХІХ – початку ХХ століття у контексті вивчення розвитку гітарного мистецтва є малодослідженим. Уточнення бібліографічних даних видатних гітарних митців, переоцінка їхньої діяльності, відсутність цілісного уявлення про розвиток вітчизняного гітарного мистецтва потребували системного дослідження. Саме тому, актуальність і своєчасність дисертаційної роботи Паламарчука Віктора Аркадійовича не викликає сумнівів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано на кафедрі музикознавства та хорового мистецтва Львівського національного університету імені Івана Франка. Її тема відповідає комплексній темі «Сучасний дискурс українського музикознавства: історія, традиції, інновації наукових та музично-

педагогічних студій» (державний реєстраційний номер № 0117U001314) і тематичному плану науково-дослідної діяльності кафедри 2017-2019 р.р. Тему дисертації затверджено (протокол № 27/10 від 26 жовтня 2016 року) та уточнено (протокол №2/12 від 29 грудня 2020 року) рішенням Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукова новизна, обґрунтованість і вірогідність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертації вперше у вітчизняному музикознавстві:

– запропоновано історико-феноменологічну концепцію професійного становлення української національної гітарної традиції;

– надано системний аналіз розвитку гітарної творчості та виконавства на українських теренах другої половини ХІХ – початку ХХ століть;

– обґрунтовано актуальну переоцінку ролі українських композиторів-гітаристів у становленні національної гітарної традиції;

– висвітлено історико-культурний контекст зародження гітарного мистецтва в Україні ХІХ ст. на прикладі життєдіяльності окремих видатних постатей музикантів М. Вербицького, І. Хандошка, Г. Рачинського, О. Петрова, М. Соколовського;

– на джерелознавчому ґрунті запропоновано матеріали (певний «компендіум»), що розкривають роль провідних представників української традиції гітарного виконавства (М. Вербицький, Д. Лобода, З. Кіпченко, О. Немеровський, М. Полупаєнко, М. Соколовський) та музикантів, які мали значний вплив на нього (Я.-Н. Бобровіч, І. Деккер-Шенк, В. Русанов, С. Щепановський та ін.); їхню діяльність структуровано за часом, регіоном; впорядковано їхні біографічні дані;

– залучено до наукового обігу першоджерела (зокрема, рукописи Р. Вілуана, С. Галіна, В. Машкевича, М. Папченка), які раніше ніколи не були дослідженими; а також журнали і першодруки творів українських гітаристів (З. Кіпченка, О. Немеровського, М. Полупаєнка, М. Соколовського);

– простежено виконавську специфіку творчості українських гітаристів через системно-порівняльний аналіз складових гітарного виконавства.

Практичне значення одержаних результатів.

Основні положення і висновки дисертації, джерелознавчі матеріали можуть бути використані при розробці навчальних підручників, посібників із таких дисциплін: «Історія гітарного мистецтва», «Методологія музичного виконавства», «Історія української музики», для бакалаврів та магістрів вищих музичних закладів України; вибіркової дисципліни у ЛНУ імені

І. Франка «Гітара: історія, теорія, практика». Віднайдені та досліджені твори українських композиторів-гітаристів минулого збагатять концертний та педагогічний репертуар сучасних гітаристів.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових виданнях.

Аналіз публікацій В. Паламарчука дозволяє зробити висновок про те, що поставлені дисертантом завдання науково обґрунтовані та вирішені на належному рівні. Основні положення дисертації викладено у 14 одноосібних публікаціях, з яких 5 статей – опубліковані у фахових виданнях, затверджених МОН України; 1 стаття – у зарубіжному виданні; 2 статті – у інших спеціалізованих виданнях; а також тези 6 доповідей на міжнародних наукових конференціях. Кількість опублікованих праць та їх зміст відповідають вимогам для здобуття наукового ступеня доктор філософії.

Структура і зміст дисертації.

Дисертація складається зі Вступу, чотирьох основних розділів (15 підрозділів), Висновків, Списку використаних джерел (273 покажчики; з них 85 – іноземними мовами) та додатків. Повний обсяг дисертації складає 298 сторінок; з них основного тексту – 204 сторінки.

У вступі дисертантом на достатньому науковому рівні обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено науковий апарат дослідження, аргументовано використання методів дослідження, розкрито практичне значення одержаних результатів; представлено інформацію щодо апробації результатів дослідження.

У першому розділі – «Історична генеза гітарного виконавства в Україні як складової західноєвропейської музики» проаналізовано традиції гітарного виконавства у Західній Європі до початку ХІХ ст. та розкрито особливості гітарного мистецтва на теренах України у ХІХ ст. Автором уточнено низку біографічних відомостей про видатного гітариста-концертанта М. Соколовського. Завдяки віднайденим у процесі дослідження даним автору вдалося актуалізувати перелік безпосередніх учнів та послідовників М. Соколовського, специфіку його виконавського стилю. Найвні відгуки про гру М. Соколовського засвідчують надзвичайну технічну майстерність артиста.

У другому розділі – «Етап становлення гітарної традиції на теренах України: феноменологія особистості» визначено загальні тенденції гітарного мистецтва кінця ХІХ – початку ХХ ст.; проаналізовано розвиток гітарного мистецтва на Київщині, сході України, на півдні України, уточнено дані про

учнів З. Кіпченка та висвітлено творчий шлях деяких постатей гітарного мистецтва на теренах України та за її межами. Автором висвітлено просвітницьку роль журналів «Гітарист», «Музика гітариста» та «Акорд». Уточнено об'єм гітарного доробку О. Немеровського. Доведено, що активна концертна та просвітницька діяльність, яку провадили Д. Лобода та його учні, сприяла популяризації гітари на початку ХХ ст. Висвітлено внесок особистостей у гітарне мистецтво Слобожанщини, зокрема діяльність Харківського гуртка гітаристів та його очільника Г. Черножукова.

У третьому розділі – «Особливості органології та виконавської техніки на етапі становлення гітарного виконавства в Україні» розкрито деталі про: музичний інструмент З. Кіпченка, техніку М. Полупаєнка, гітарні струни у ХІХ-ХХ століттях, лют'єрів та винахідників, застосування нігтів для видобування звуку. Автором впорядковано віднайдені дані про українських винахідників та лют'єрів, які виготовляли гітари. Деякі з них, а саме С. Кучеров, П. Сніховський, Ф. Пулезіо, були також гітаристами-виконавцями.

У четвертому розділі – «Музичні та гітарно-дидактичні твори українських композиторів-гітаристів» висвітлено популярні школи і самоучителі гри на гітарі зазначеного періоду, представлено композиції, що відомі під авторством М. Соколовського та М. Полупаєнка. Автором розглянуто дидактичні праці різних гітаристів. Досліджено мініатюри, опубліковані під авторством М. Соколовського на початку ХХ ст. Визначено, що створюючи виразну композицію для гітари соло, М. Полупаєнко іноді досить вільно обходиться з музикою В. Белліні: вносив зміни до гармонії, ритміки, орнаментував мелодію, змінював її малюнок, включав фрагменти власного матеріалу.

У результаті дослідження визначено роль особистості музикантів як творців історії гітарного виконавства на теренах України середини ХІХ – початку ХХ століть. Розкрито зміст виконавської специфіки українських гітаристів М. Соколовського, М. Полупаєнка, Д. Лободи, З. Кіпченка через системний аналіз складових гри на гітарі. Виявлено жанрово-стильові пріоритети у репертуарі провідних українських гітаристів, системно проаналізовано діяльність об'єднань гітаристів в Україні (Київ, Харків, Одеса) наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., що стала підґрунтям національної традиції професійного гітарного виконавства. На ґрунті джерелознавчих розвідок введено у науковий обіг низку творів для гітари досліджуваного періоду. Опрацьовано педагогічну складову гітарного мистецтва (методики

навчання). У процесі дослідження виявлено, що у репертуарі гітаристів ХІХ – поч. ХХ ст., поширеними були обробки українських пісень і танців.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертацію викладено українською мовою. Робота є завершеним науковим дослідженням спрямованим на вирішення актуальної проблеми, що має конкретні результати та суттєве значення для розвитку гітарного мистецтва. Додатки до роботи слугують вагомим науково-методичним підґрунтям для заглиблення у досліджувану проблему. У дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело, що відповідає принципам академічної доброчесності та вимогам до робіт такого рівня. Дисертаційна робота характеризується єдністю змісту і має як науково-теоретичну, так і практичну цінність.

Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, відзначимо дискусійні положення та висловимо деякі побажання до змісту роботи:

1. Варто було б сформувати окремий підрозділ для аналізу історіографії та галузевої літератури з даної тематики (традиційно це відбувається у підрозділі 1.1);

2. Обраний період (середина ХІХ – початок ХХ ст.) є малодослідженим у контексті гітарної творчості та виконавства. Доцільно було б, аргументувати вибір нижньої та верхньої меж досліджуваного періоду;

3. У дисертації помічені емоційні вислови та знаки оклику, які не доречні у наукових працях (с. 20, 25, 136, 194, 201, 203, 205, 206, 208) за винятком цитат;

4. У четвертому розділі дисертант розглядає музичні твори деяких українських композиторів-гітаристів. Варто було б, виходячи з назви роботи, «Українська гітарна творчість ...» збільшити кількість гітарних творів обраних для аналізу зазначеного періоду;

5. У Висновках автор запевняє про те, що «з точки зору методології сучасної музикознавчої науки в дисертації враховано усі існуючі історіографічні і джерельні матеріали». Погоджуємося з тим, що дійсно використано багато різних джерел, проте деякі з них є втраченими (як зазначає сам автор) або недоступними для аналізу в умовах воєнного стану.

Висловлені зауваження загалом не впливають на позитивну оцінку дисертації.

Висновок.

Детальне вивчення дисертації дозволяє дійти висновку, що основні положення та результати дослідження належно обґрунтовані, є достовірними, мають наукову новизну і практичну значущість, апробовані та впроваджені в практику роботи закладів вищої освіти. Дисертаційна робота Паламарчука Віктора Аркадійовича «Українська гітарна творчість та виконавство середини ХІХ – початку ХХ ст.: історико-генетичний та творчо-особистісний аналіз» є самостійним, завершеним дослідженням, виконаним на актуальну тему. Робота відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, інших нормативних актів МОН України, а її автор, Паламарчук Віктор Аркадійович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інструментального виконавства
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Анатолій КОВАЛЕНКО